

Llums i ombres sobre el teatre català

El teló de l'escena teatral barcelonina s'ha aixecat aquesta temporada amb més força que mai. Hi ha més sales, s'hi representen més espectacles i l'assistència de públic no deixa de créixer. Però no sempre quantitat i qualitat van juntes.

A més, hi ha qui no veu les coses tan clares, qui té por que només sigui un fenomen passatger i que no se sàpiga mantenir. El darrer balanç presentat per l'Associació d'Empreses de Teatre a Catalunya (ADETCA) constata que durant els primers vuit mesos d'enguany han anat a teatre, repartides en 329 espectacles, 1.262.638 persones, 50.000 més que no l'any passat. Per fer-se una idea de la

importància d'aquestes xifres, recordarem que en tot l'any 1993 només van anar a teatre 643.967 persones, és a dir: la meitat. L'envit d'aquesta temporada és d'arribar al rècord dels dos milions d'espectadors. Enguany, a Barcelona, els afeccionats al teatre poden escollir entre 35 teatres i cinc sales especials, a les quals podran afegir, en un futur no gaire llunyà, la Ciutat del Teatre, vertebrada pel Mercat de les Flors,

l'Institut del Teatre i la nova seu del Teatre Lliure.

Són uns quants els factors que han portat a la bona situació actual. A Barcelona, i per extensió a Catalunya, hi ha una arrelada tradició teatral sobre la qual s'han assentat les iniciatives tant del teatre públic, com privat i les sales de teatre alternatiu. Però l'obra d'aquests tres àmbits acabaria en no res, si no hi hagués una bona publicitat, ni fos fàcil de comprar

entrades. Sens dubte, la implantació dels sistemes ServiCaixa i Tel/Entrada ha estat bàsica en l'acostament del teatre a la gent. Ja no cal anar a la taquilla i fer cua per obtenir una entrada; des de casa, per telèfon o via Internet, o des del caixer automàtic, hom pot triar i remenar entre les obres en cartell. Per constatar aquest boom teatral, només cal anar a qualsevol caixer i veure com costa de trobar entrada per al dia desitjat. Es dona, a més, un fet curiós: l'èxit de les telesèries ha fet que els espectadors coneguin, segueixin i, fins i tot s'identifiquin amb actors i actrius.

Amb tot, una bona part de l'èxit s'ha d'atribuir també a la coherència en la programació dels espectacles i a la coordinació entre alguns dels responsables dels espais escènics per no trepitjar-se el terreny. Així, Domènec Reixach, director del Teatre Nacional de Catalunya (TNC) –gestionat per la Generalitat–, reconeix que rep diferents propostes de companyies, però que la decisió final d'establir el calendari i la durada dels espectacles és seva.

Si el successor de Josep M. Flotats s'encara amb la seva primera temporada completa al capdavant del TNC, Joan Maria Gual, el director del Mercat de les Flors, –propietat de l'Ajuntament de Barcelona– ha dissenyat una programació amb una important presència de teatre internacional i de qualitat, a base de dansa, circ, produccions pròpies... El director del Mercat ha hagut d'ajustar un pressupost de 340 milions de pessetes (215 d'aportació municipal), que contrasta una mica amb els 850 milions del Nacional. En Joan Maria Gual no pot amagar una certa insatisfacció amb el calendari de l'altre gran rival públic, el TNC. Es plany que segueix una línia molt semblant a la del Mercat i lamenta que s'hagi perdut l'oportunitat de cobrir àrees no ateses. El fet és que hi ha una lluita en què tothom prova de fer anar l'aigua al seu molí, però que, de contracop, beneficia, si més no ara com ara, l'espectador.

JORDI PLAY

La iniciativa privada. Passada l'època en què la iniciativa pública ho feia gairebé tot, ara sembla que el protagonisme torni a ser de les empreses privades. A banda el Teatre Lliure, nascut com una cooperativa i darrere el qual hi ha una fundació, els quatre grans noms són Focus, Fila 7, Ànexa i Tres per Tres. Empreses que no solament gestionen teatres, ans també produeixen espectacles i tenen cartera d'actors. De totes elles, Focus és la més important. L'empresa de Daniel Martínez va néixer el 86, i en dotze anys ha produït setanta-un espectacles que superen les 6.600 funcions. A més, és el grup que

més teatres de la ciutat gestiona: Borràs, Condal, Joventut de l'Hospitalet, Principal i Tívoli, als quals hem d'afegir ara el Romea.

En vist d'això, no és estrany que Toni Coll, director de Fila 7, digui que la seva és una empresa petita. Coll considera que per assegurar l'èxit, la millor cosa és estudiar el mercat i donar al públic el que demana. Fila 7 és una empresa especialitzada en espectacles de petit format i ha sabut guanyar-se la confiança d'alguns rostres populars de l'escena catalana i internacional, com Rubianes o Pavlovsky, Leo Bassi, Jaume Sisa, Miguel Gila, Karra Elejalde o Jordi LP.

Dins el tren privat, però ja en un altre vagó, cal situar empreses com Free Art. Formada ara fa set anys amb la intenció de produir noves formes d'expressió i d'especialitzar-se en el teatre de carrer, Free Art presumeix d'un catàleg important de teatre de carrer i visual, amb noms com Jango Edwards. Carles Trevino, un dels seus socis, es desentén de tots els cofoïsmes, quan diu: "Nosaltres sintonitzem més amb una ona internacional. Em penso que a Barcelona encara anem molt verds pel que fa al teatre de carrer, i que la situació podria ser força millor. Cal omplir un buit per a una certa gent amb una oferta distinta, com ara la del Festival de les Arts que es va fer fa quatre anys, adreçada a un públic jove que no anirà mai a veu-

Domènec Reixach és el successor de Josep Maria Flotats al capdavant del Teatre Nacional de Catalunya (TNC). Diversos sectors del món del teatre han criticat l'aposta de la Generalitat de Catalunya, tant pel gigantisme de l'edifici (foto pàgina anterior), com per l'elevat cost de manteniment d'aquesta infraestructura teatral.

JORDI PLAY

Joan Maria Gual és el director del Mercat de les Flors, l'espai teatral que depèn de l'Ajuntament de Barcelona. El recinte del Mercat de les Flors haurà d'albergar la futura Ciutat del Teatre.

ARXIU / JOSEP AZNAR

Joan Pera i Paco Morán representen 'La extrana pareja' des de fa cinc temporades. Aquesta obra s'ha convertit en el major èxit del teatre comercial a Barcelona dels últims anys.

re un Shakespeare o una comèdia”.

Sales alternatives. La Coordinadora de Sales Alternatives, formada per uns quants dels teatres més petits de la ciutat, aposta per una línia més arriscada (vegeu requadre). La coordinadora va néixer fa dos anys per la necessitat de tirar endavant productes comuns i partir-se'n els costos. De mica en mica les sales alternatives han anat captant espectadors cansats de la superficialitat d'una bona part de l'oferta barcelonina. Ara, que siguin produccions petites no vol pas dir que no hi hagi una realitat econòmica al darrere –“molt minsa i molt mal tractada per les institucions

L'escenari del risc

Un espai petit, de cinquanta localitats a cent, de disposició escènica diferent que trenca l'ortodòxia del teatre. Això sí, un bon joc de llums i més il·lusió que enlloc als camerinos, improvisadors de tot. Així es podria descriure qualsevol dels teatres de la Coordinadora de Sales Alternatives, formada pel Teatre Malic, Ardenbrut, Sala Beckett, Nou Tantarantana Teatre, Espai Joan Brossa, Sala Muntaner i Versus Teatre.

Joan Baixas, director artístic del XXV Festival Internacional de Teatre Visual i de Titelles de Barcelona, celebrat del 2 d'octubre al 15 de novembre d'enguany, creu que “alternatiu” és un adjectiu fora de lloc en l'actualitat: “Pot ser una etiqueta que es posa al risc, a allò que no és institucional, a una part molt interessant de la cultura”. A l'altre costat, s'hi podria trobar l'actriu i directora del Versus Teatre, Maria Clausó, que aposta pel teatre alternatiu, el qual defineix com “un teatre privat, amb vocació de públic, que busca nous valors i el risc, i que manté un contacte directe amb el públic”. En la mateixa línia, Toni Casares, director artístic i de programació de la Sala Beckett, assegura que un teatre no pot

ser alternatiu sense ser diferent del que privilegia l'espectacle i l'evasió per sobre la reflexió; que si vol ser alternatiu ha de potenciar les ànsies de comunicar i d'incidir en la societat. El teatre de text, que dona oportunitats als actors, directors i autors, més la proximitat, l'espectacle de petit format i, per damunt de tot, de risc..., vet aquí els possibles trets definidors d'un teatre alternatiu.

És un tipus d'art que, segons Guillem Jordi Graells, codirector del Teatre Lliure amb Lluís Pasqual, només practiquen el Malic, la Sala Beckett i l'Espai Joan Brossa, sales que busquen el risc creatiu; “les altres, en canvi, segueixen una línia més vaga i vacil·lant, d'aspirants a petits Condals”. Housson, il·lusionista i codirector de l'Espai Joan Brossa juntament amb Herman Bonnín, pensa que el suport de les institucions públiques és essencial perquè es continuïn representant bones obres i les sales alternatives puguin dur a terme produccions pròpies. Per la seva banda, el director artístic de la Sala Beckett lamenta que els teatres de petit format hagin de dependre de la taquilla per poder sobreviure,

ANDREU GOMILA

Joan Baixas. Director artístic del Festival Internacional de Titelles de Barcelona.

Maria Clausó. Directora del Versus Teatre.

Guillem Jordi Graells. Director del Teatre Lliure

ARXIU / RICARD CUGAT

fins ara”, explica Víctor Suenas, secretari d’AETCA i portaveu de la Coordinadora—. Es tracta de sales amb pressupostos molt petits que hom malda per espremer al màxim, com ho demostra el fet que l’any 1996, per les sales alternatives, varen passar-hi 1.025 professionals i prop de 90.000 espectadors. Malgrat aquestes dades i per molt que s’estrenyin la corretja, aquestes sales alternatives no arriben totes soles a final de mes. Víctor Suenas afirma: “Ens escarrassem a treure nous productors, actors, autors i tècnics, una cosa que, al cap i a la fi, hauria de fer l’administració. El que demanem a les administracions competents és que, com a mínim, n’asumeixin un 60% del cost total”.

En la mateixa línia de denúncia es troba Toni Rumbau, director del Teatre Malic que enguany fa quinze anys. Malic aposta per tota mena de gèneres, fa dobles i triples sessions, funcions en directe per Internet, fa produccions pròpies i convida les companyies que ho desitgin a enfilar-se al seu escenari. Amb un pressupost de 60 milions, 8 dels quals són de subvenció, Toni Rumbau defineix la programació del Malic dient que és “culturalment incorrecta; la cultura seriosa i correcta, la deixem per al Teatre Nacional”. Però matisa: “L’èxit de l’escena teatral barcelonina és deguda als empresaris de teatre, als actors i a les companyies. S’ha enriquit i s’ha fet més complexa,

Pepe Rubianes. Aquest actor representa en solitari el seu espectacle al Club Capitol des de fa dos anys.

ANDREU GOMILA

Antoni Casares. Director artístic de la Sala Beckett.

Housson i Herman Bonnín. Codirectors de l’Espai Brossa.

i Joan Baixas creu que les subvencions han de ser per a millorar, no pas per a sobreviure.

Baixas, amb un parell d’obres representades aquests darrers mesos al Guggenheim de Nova York i al centre Pompidou de París, pensa que en el teatre barceloní s’ha creat una consciència general d’exigència creixent, per més que es mostra crític amb el contingut de les obres: “En l’aspecte artístic o de contingut ens trobem en un moment força tou, que podria millorar moltíssim, encara que s’ha de destacar l’alt grau de professionalitat dels espectacles”. Herman Bonnín, en canvi, anuncia el preludi d’una certa crisi. El codirector del Teatre Lliure, Guillem Jordi Graells, desmitifica el panorama actual dient que a Barcelona no es fa teatre punter a Europa, i les sales només s’omplen al 46%. “A Londres dirien que ens hem tornat ximpls! La situació és encara precària i les sales alternatives són les que tenen la posició més dura, perquè s’han de repartir el públic vocacional”. Toni Casares, director artístic i de programació de la Sala Beckett, considera el teatre alternatiu minoritari, “no pas de minories”, i que és molt important el creixement de les represen-

tacions comercials, encara que s’hagin acomodat i només busquin la cosa segura, amb què perden honestat i personalitat. Casares opina, així mateix, que aquestes dues modalitats de teatre són perfectament compatibles i que es complementen l’una amb l’altra: “Nosaltres fem que el teatre comercial sigui de més qualitat, perquè programem amb sentit de responsabilitat social”. Encara que cada una d’aquestes dues modalitats jugui en terrenys diferents, es necessiten mútuament. De totes maneres, Herman Bonnín, de l’Espai Joan Brossa, no creu pas que el teatre alternatiu sigui capdavanter de res, “no representem res, ni liderem res”. Per explicar la competència entre els uns i els altres, diu: “Som una botiga de barri davant el Corte Inglés”, i afirma que la frontera entre les propostes alternatives i comercials s’han diluït molt.

Segons els professionals entrevistats, teatre alternatiu no vol pas dir, per força, teatre de qualitat, encara que tots admeten que els nous espectacles que acrediten la qualitat general del teatre solen començar a les sales alternatives, on agafen experiència per encarar-se, més endavant, amb un públic majoritari. Segons Bonnín, l’Institut del Teatre ha contribuït a fer que el teatre català visqui ara un bon moment professional, per més que, segons ell, l’oferta de TV3 pesa massa i molts actors, que haurien de passar primer per les sales alternatives, “per autocrítica i esperit combatiu”, no desenvolupen el cicle formatiu lògic.

Toni Casares situa figures com Josep Maria Benet i Jornet, Lluïsa Conillé, Sergi Belbel, Josep Pere Peyró o Rodolf Sirera al mateix nivell que els millors directors europeus. I creu que aquest crèdit s’ha assolit gràcies, una vegada més, al risc que assumeixen les sales petites donant oportunitats als creadors novells, com fa la Sala Beckett amb David Plana, que hi ha estrenat la seva segona obra, *Petita mort*.

Es tracta, doncs, d’un art que camina sempre sobre la corda fluixa, jugant amb el que és efímer, donant al teatre la grandesa de l’espai petit on l’espectador, a peu d’escena, gairebé s’integra en l’acció. **Andreu Gomila**

JORDI PLAY

The Chanclettes han hagut de retirar del teatre Goya el seu espectacle després de poques representacions per diferències de criteris amb els directius del teatre. The Chanclettes consideren el teatre barceloní massa dominat per les grans productores teatrals.

però el cost del teatre institucional, que té molts diners i cap risc, podria desequilibrar la balança”.

Els protagonistes, els actors.

Els grans impulsors de l'escena teatral barcelonina són els actors. Que ho demanin, si no, a Joan Pera, que va començar amb Paco Morán fent *La extraña pareja* per tres o quatre setmanes i ja fa cinc anys que va gairebé cada dia a la sala Borràs. Joan Pera assegura que el teatre a Barcelona passa el seu millor moment: “Catalunya té una bona xarxa de teatres. Cada poble té el seu, i a Barcelona hi ha unes ganes molt vives de veure teatre, amb unes infraestructures que no existien fa vint anys”. Amb tot, opina que, si bé és cert que tenim actors i actrius molt bons, també ho és que el teatre perd una mica la popularitat que sempre havia tingut. “Fins ara un carnisser, un treballador de banca o un sabater sempre havien pogut fer teatre. I això s'haurà de recuperar, perquè el teatre és una cosa popular”.

Si Joan Pera sembla que no hagi de tenir mai més vacances, Pepe Rubianes va pel mateix camí. Es va instal·lar fa dos anys al nou Club Capitol, i des d'aleshores ja han passat per aquesta sala més de 200.000 espectadors. Rubia-

Mingo Ràfols: “La cultura no s’ha de supeditar sempre a la pela. Hi ha vegades que cal apostar per la cultura i anar a perdre diners.”

nes creu que l'escena teatral viu una crisi de creació. “Moltes vegades la gent de teatre només fan les obres per a ells; obliden que el públic té una òptica diferent. Però jo et puc assegurar que el teatre a Catalunya, aquests darrers anys, funcionant molt bé”. Amb la seva sornegueria habitual, Rubianes comenta que hi ha ajudat molt la televisió. “Amb la merda de programes que hi ha a totes les cadenes, la gent se'n va de casa”.

Però, no tothom és tan optimista. No ho són, per exemple, gent com Mingo Ràfols o Sergi Mateu, i això que tots dos s'han beneficiat del boom de les telesèries. Ni l'un ni l'altre no veuen gaire clara la consolidació del te-

atre comercial. El primer creu que aquest boom que tothom defensa es basa, fonamentalment, en obres menors, muntades amb una certa gràcia i amb agilitat, cosa que fa que la gent vagi al teatre. “Avui es busca més la rendibilitat econòmica que no fer una cosa de qualitat, i a la llarga això pot ser dolent. Es per aquesta raó que hi ha d'haver kamikazes com jo”. Mateu ha hagut de suportar la indiferència empresarial quan va voler presentar a Barcelona *La balada d'Oscar Wilde*, fins al punt que no li va tocar cap més remei que produir-se-la ell mateix. El protagonista de la sèrie de TV3 *Secrets de família* considera que hi ha una distància abismal entre les infraestructures de base i les del TNC. “S'ha començat la casa per la teulada. Amb el que ha costat de construir el Teatre Nacional podria haver-hi unes quantes companyies estables subvencionades per tota la vida”.

Per un altre costat, Mingo Ràfols, tot i valorar el paper de les empreses privades, manifesta que la cultura no s'ha de supeditar obligatòriament a la pela. “Hi ha vegades que cal apostar per la cultura i anar a perdre diners”. Ràfols troba grans mancances en l'escena teatral barcelonina: “No hi grans mecenes, productors. Després, les institucions s'hi haurien d'involucrar molt més. No solament en el teatre, sinó en la cultura en general. Paguem uns impostos que no poden quedar-se a l'aparador. Com a mínim, el teatre ha de tenir mitjans perquè es pugui fer, i la part artística ha d'apujar el nivell. La gent s'acostuma a veure el que li donen, i si acostumes una societat a ser mediocre, l'has vessada”.

En el món dels artistes, qui més qui menys ha hagut de treure's diners de la butxaca per fer teatre. I qui no en té, ha hagut de recórrer a la imaginació. Així, per exemple, les noies de T de Teatre, avui reconegudes, van haver de trencar la guardiola i agafar els mobles dels contenidors per finançar-se el primer muntatge. Ara ja en poden viure amb tran-

quil·litat, del teatre, i esperar assegudes que arribin les millors ofertes.

Malauradament, no tots els artistes poden dir això mateix. No ho pot dir, entre tants altres, Alexis Valdés, que opina que allò que realment fa falta és una normalització de les relacions laborals dels artistes perquè la gent no es vegi en situacions precàries i cobri per sota del que toca. Fóra el cas del grup The Chanclettes, que per una sèrie de desavinençes tècniques han retirat del Goya el seu darrer espectacle, *Ha nacido una estrella*. En la seva carrera fulgurant The Chanclettes han pogut comprovar que el món del teatre no era tan meravellós com s'imaginaven: "És massa institucional i, alhora, una casa de barrets. Nosaltres hem hagut d'aprendre a ser empresaris i a moure'ns dins les infàmies teatrals, dels tripijocs dels gestors d'espectacles", afirma Josep Maria Portabella, un dels seus membres. Portabella creu que el teatre català, en general, pateix d'una mica de provincianisme, de pensar-se que som Nova York, quan no som res d'això. The Chanclettes veuen el món del teatre tronat i regit per les grans productores.

El futur. El Pla Estratègic del Sector Cultural, promogut per l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, reconeix, que el sector teatral és molt dinàmic i que viu importants transformacions, però també hi observa mancances: "Els creadors actuals són grans arquitectes de discursos molt ben estructurats, però s'hi percep una certa buidor de continguts". A més, aquests discursos acostumen a ser bastant homogenis i molts creadors han de sacrificar el risc per la taquilla.

Aquest estudi també posa en entredit l'eufòria teatral, com sigui que l'augment de representacions no és pas extensible al conjunt del país (el 70% de les representacions es fan a Barcelona); apunta que la inestabilitat laboral és molt superior a la dels altres països i adverteix a les administracions que tenen la missió de

JORDI PLAY

Les quatre actrius integrants de la companyia T de Teatre, com molts altres actors, van haver de donar els primers passos en aquest món posant diners de la pròpia butxaca. Les principals empreses teatrals prefereixen apostar per valors segurs abans que arriscar-se per descobrir-ne de nous.

fer de coixí de les propostes "més arriscades, que mai no aconseguiran de recuperar en taquillaatge la inversió inicial".

Un acte de contricció necessari, car no podem oblidar que, com deia Peter Brook, l'espai teatral és un espai buit que s'ha d'omplir de vida perquè el públic s'hi pugui

veure reflectit. Tot i que, com deixa anar Amparo Moreno amb la seva naturalitat característica, el teatre és com un meló. Fins que no l'has tatxat no saps com és.

Celes Piedrabuena

La Ciutat del Teatre

Una cosa fa saltar de polleguera una bona part de la gent de teatre de Barcelona: la futura Ciutat del Teatre. Formada pel Mercat de les Flors, el Teatre Lliure i l'Institut del Teatre, les previsions són que funcioni a ple rendiment devers el 2004. Com tota novetat, aquest espai pot canviar el panorama escènic de la ciutat, i això fa por i suscita desconfiança.

Víctor Suenas, portaveu de la Coordinadora de Sales Alternatives, dubta que Barcelona es pugui permetre una sala de gairebé mil espectadors. "No sé què costarà de tirar endavant una temporada d'aquestes característiques, però tinc entès que el TNC ja tenia un dèficit, la primera temporada, de 1.000 milions. Hi ha luxes que són innecessaris. Ell defensa l'existència del projecte de la Ciutat del Teatre en el seu moment, devers els anys 80. "Potser tenia una certa lògica. Llavors no hi havia un TNC, però ara la Ciutat del Teatre no hauria d'existir. Ja hi ha l'Institut del Teatre i el Mercat de les Flors, i ara el Lliure es farà el seu gran mausoleu". Des d'ADETCA, que defensa els interessos dels empresaris teatrals privats, també pensen això mateix. Els empresaris teatrals anuncien que ja n'hi ha prou amb l'oferta de 10.000 entrades diàries que ofereixen les trenta-cinc sales de la ciutat. El seu director, Daniel Martínez, trobaria delicada l'obertura d'una nova sala, que faria baixar els índexs d'ocupació de les ja existents. Però Lluís Pasqual, codirector del Teatre Lliure i màxim responsable del nou projecte, es defensa. "Jo no dirigeixo res, m'han encarregat el projecte i el faig; a més, la Ciutat del Teatre és per a tota la professió", assegura. **C. P.**